

MPZ milieu platform zorgsector

Bijlagen Draaiboek Groene Communicatie

voor intramurale zorginstellingen mei 2023

**Voorlichting
en bewustwording voor
duurzame zorg**

MPZ milieu platform zorgsector

Colofon

Draaiboek Groene Communicatie in de Zorg, versie 2, juni 2023.

Milieu Platform Zorgsector (MPZ) is een vereniging voor en door de zorg. MPZ werkt aan kennisontwikkeling en -verspreiding op het gebied van duurzaam beleid, milieuzorg, milieuaudits, monitoren van milieuprestaties en -opbrengsten, verslaglegging en praktische thema's als veilig werken met gevaarlijke stoffen, voorkomen van verspilling (van water, energie, voedsel, materialen en grondstoffen), afvalpreventie en -scheiding, duurzaam vervoer, duurzaam inkopen, enzovoort.

De MPZ werkgroepen 'voorlichting en bewustwording' en 'cliënten en duurzaamheid' hebben zich gebundeld tot de werkgroep 'Groene Communicatie' die in 2022 het initiatief nam voor het opstellen van het draaiboek 'Groene Communicatie' voor intramurale instellingen in de zorg. Deze werkgroep streeft ernaar het draaiboek en bijlagen jaarlijks te actualiseren. Heb je een suggestie voor verbetering, een aanvulling of een nieuw voorbeelddocument? Geef het door aan info@milieuplatformzorg.nl.

Met dank aan de leden van de werkgroep MPZ - Groene Communicatie (A-Z)

Angelique Koningswoud, Anita Donkers, Annie Dijkshoorn, Babet Wolferink, Bertina Spelt, Brenda Veltink, Daphne Bosch, Elles Arxhoek, Franca Kerstens, Inez Hamelink, Julia Bakker, Lars Nicolaes, Léon Schoonhoven, Mariska Jansen, Monique Rietveld, Renske Teunissen, Steven Kentalis, Therese van den Heuvel, Wendy Faassen. Speciale dank gaat uit naar Sumeyye Kabadayi die veel werk heeft verricht bij het opstellen van de eerste versie.

Regie en redactie

Adriaan van Engelen (MPZ) en Ingrid van Heerde (ASVZ)

Ondersteuning

Judith de Bree (MPZ), Désiré Mureau (MPZ), Ellen Snaathorst (Stimular).

Milieu Platform Zorgsector

Botersloot 177

3011 HE Rotterdam

010 - 238 28 28

info@milieuplatformzorg.nl

www.milieuplatformzorg.nl

Aan het samenstellen van de inhoud van dit draaiboek is met zorg gewerkt. MPZ sluit echter iedere aansprakelijkheid uit voor onjuistheden, onvolledigheden en eventuele gevolgen van het handelen op basis van informatie die in dit draaiboek beschikbaar is. Aan de informatie die in of via dit draaiboek wordt getoond, kan op geen enkele wijze rechten of aanspraken ontleend worden.

Let op: Met de ingebruikname van de nieuwe website van MPZ, oktober 2025, zijn niet alle verwijzingen meer beschikbaar. Deze worden nog wel genoemd maar zijn derhalve niet meer gelinkt.

Voorbeelden van diverse zorgorganisaties

Websites (A-Z)	ASVZ Aveleijn Bravis ziekenhuis Diakonessenhuis Driestroom GGZ Delfland Ipsedebruggen Kentalis Kwintes Maasstadziekenhuis Novadic-Kentron Sevagram 's Heerenloo Sint Maartenskliniek Viecuri Viva! ZorgGroep WZA
Duurzame acties	Bravis ziekenhuis, diverse voorbeelden 2022 ▪ Vegetarisch ontbijt ▪ Duurzame Bravis Sokken, Bravis Ziekenhuis ▪ Informatiewand, Bravis Ziekenhuis ▪ Week v.d. duurzaamheid ▪ Inktvlekken in Dienstkleding campagne, Bravis Ziekenhuis ▪ Bulletin Duurzaamheid, Bravis Ziekenhuis Hoe duurzaam ben jij VivaZorgGroep Landelijke en regionale acties meepakken, Sint Maartenskliniek Draaiboek campagneweek 2022, MPZ Milieu Platform Zorgsector, voorbeelden van campagnes

	Circulaire Kickstart, Sint Maartenskliniek
Informatieve berichten intranet	Aanpak duurzaamheid, Curium Duurzame dagbestedingsvormen, 's Heeren Loo Nieuwsbrief voor medewerkers, TergooiMC Diakonessenhuis, voorbeelden communicatie duurzaamheid 2023 Driestroom, intranet schermabeelding Wat betekent duurzaamheid voor ASVZ 2023 Maar wat is duurzaamheid nou eigenlijk? ASVZ 2022 Interview met milieucoördinator, Haga (Digitale) Posters, Bravis Ziekenhuis Interviews Duurzaamheid, Bravis Ziekenhuis Stageopdracht Papier Hogeschool Arnhem Nijmegen Duurzaamheid Groep op intranet, Sint Maartenskliniek
Informatief divers	Het duurzaamheidsprogramma van Aveleijn Praatplaat Green Deal Zorg, Ipse De Bruggen PPT afval scheiden in het ziekenhuis, RDGG PPT Duurzame acties, SKB Koffiemachine display, Altrecht
Flyers Algemeen	Flyer duurzaamheid, 's Heeren Loo Het is niet de vraag óf u meedoet, maar hoe u meedoet. Greenteam cliënten flyer duurzaam, GGZ Delfland Oproep om je aan te melden voor Greenteam met toelichting wat de organisatie nu al doet, wat medewerker zelf kan doen en informatie over Green Deal. Groene patiëntfolder, De Klimaat Dokter

	Oproep van artsen aan patiënten om samen de negatieve effecten van gezondheidszorg op het milieu en klimaat te verlagen. Werkgroep Zorg 2025 Green Paper Van jonge zorgprofessionals, richt zich op thema's die actueel zijn om de zorg betaalbaar, toegankelijk en kwalitatief hoogstaand te houden. Poster Green Deal Duurzame Zorg 3.0, Driestroom
Afval	Afvalweek programma, Driestroom Voorbeeld afvalwijzer, Gelre Afval sorteren in het ziekenhuis. Diverse soorten toegelicht. Poster afvalwijzer, Kennemerhart Allerlei soorten afval met logo en uitleg. Afvalwijzer OLVG Zeer uitgebreid overzicht van alle soorten afval met logo en toelichting.
Energie	ASVZ vol energie ASVZ flyers over • lente, • zomer, • herfst, • winter, • energieslurpers • batterijen veilig bewaren Poster duurzaam taxigebbruik, Kennemerhart Promotieposter voor elektrisch taxivervoer Poster duurzaam op kantoor, Kennemerhart Allerlei bespaartips voor kantoormedewerkers. Poster duurzaam wassen, Kennemerhart Tips voor zuinig wassen en drogen.
Klimaat	Hitte tips voor cliënten Infographic Nationaal Hitteplan RIVM Opzet Hitteplan Extreme Hitte RIVM
Voeding	Programma Week van de Duurzaamheid, ViVa_Zorggroep Eet geen dierendag, kom in beweging, upcycle your waste, energie besparen, keurmerken.

	Poster duurzaam koken, Kennemerhart Tips om duurzamer met voedsel om te gaan, o.a. door op maat te koken en restjes te gebruiken.
Toolkits	Toolkit inzamelweek medicijnresten Primair bedoeld voor apotheekteams die extra aandacht willen besteden aan het inzamelen van ongebruikte geneesmiddelen. E-boek De Groene Huisartsenpraktijk Een boek met handvatten, tips en uitleg op het gebied van verduurzaming van gebouw, inrichting, praktijkvoering en consultvoering. Werkboek gedragsverandering, AgentschapNL Vergroot het energiebewustzijn in uw organisatie en helpt u bij het opzetten van gedragsveranderingscampagnes Hoe organiseer je een energiecampaagne in een zorgorganisatie?, Expertisecentrum Verduurzaming Zorg Dit draaiboek geeft een gestructureerde aanpak voor een energiecampaagne met meerdere tips. Er zijn ook praktijkvoorbeelden van zorgorganisaties die een campagne hebben georganiseerd. Roadmap whole life carbon DGBC - op weg naar een CO2-neutrale bouwkolom. Gesprektools positieve gezondheid IPH Voor diverse doelgroepen – Stichting Institute for Positive Health
Enquêtes, quizen en wedstrijden	Enquête mobiliteit, GGZ Delfland Mobiliteitsonderzoek, ASVZ • E-mail Medewerkers enquête 'Hoe reis jij?' • Flyer Medewerkers enquête Interview stakeholders, Carante Groep & Ideate Verspillingsquiz, Diaconessenhuis Klimaatspel Hendrik-Ido-Ambacht Wedstrijd Afvalscheiding, Renier de Graaf Gasthuis Afvalquiz, GGZ Delfland Medewerkers enquête MVO, UMC Utrecht Vervoersmiddel poll, Bravis Ziekenhuis

Vlogs	ASVZ op Kijk!Duurzaam! Neem een kijkje bij ASVZ en ontdek wat er allemaal al is gedaan op gebied van verduurzaming. ASVZ Duurzaamheid YouTube-filmpje van 2017 over de eerste 5.000 zonnepanelen op de daken. Inmiddels liggen er 15.000 stuks. ASVZ Teaser Buzz Buzzer vlog Over kick-off voor een duurzamer ASVZ. Verduurzaming ASVZ en OZIO Interview (YouTube) met bestuurder, adviseur duurzame bedrijfsvoering en adviseur OZIO. ASVZ vlogt duurzaamheid en recycling bij ASVZ Vlog van adviseur duurzaamheid en client. Vlog: Cosis Fossielvrij
Duurzaamheid in het jaarplan	Duurzaamheid in het jaarplan, ASVZ
Rapporteren over duurzaamheid	Poster duurzaamheid, GGZ Pro Persona Milieu-impact in beeld Jaarimpressie Duurzame Zorg 2022 Ministerie VWS Verantwoording Duurzaamheid BaalderBorgGroep Bestuur verslag 2022, ASVZ PPT MVO communicatie, MVOoplossingen Milieujaarverslag 2023, Yulius
Cursussen	Good Habitz – Natúúrlijk duurzaam leaflet over onlinetraining Natuurvriend
Externe voorbeelden en bronnen	Mindmap Solving Global Warming Mindmap Plastic Detox Impact Poster

	Impact Poster zelf invullen Infografie Thermostaatkranen Ladder van koeling Impact van gordijnen op energieverlies Materialen van de Energiecampagne. • Placemat 24 energiebesparingstips • Placemat Besparen • Placemat Samen de winter door • Puzzel - Test je energiegevoel • Puzzel -Test je energiegevoel Antwoorden • Woordzoeker - energiecampaagne Value Hill, PlatformCB23 De Circulariteitsladder, PlatformCB23 Het Vlindermodel, PlatformCB23 Kennisdossier binnenklimaat - TKI Urban Energy Young Professionals, Green Paper van Werkgroep Zorg 2025

Issuekalender

een kalender die inzicht geeft in alle dagen en initiatieven die aandacht vragen voor een maatschappelijk onderwerp.

Een selectie is te maken op thema, zie deze link: [Issuekalender](#) of QR code →

ISSUEKALENDER 2023
door
ISSUEMAKERS

Websites te gebruiken als bron:

- [SDG Nederland](#)

SDG Nederland

Communicatiematerialen zoals logo's, beeldmateriaal, flyers, brochures, etc. Uiteraard ook informatie over de duurzame ontwikkelingsdoelen in het

algemeen. In kindertaal: [17doelen die je deelt](#).

- [Green Deal Samen Werken Aan Duurzame Zorg](#)

Informatie over alle Green Deals in Nederland en specifiek over de Green Deal Duurzame Zorg 3.0, inclusief linkjes naar flyers e.d.

- [Milieuplatformzorg](#) – met uitgebreide bibliotheek

Bibliotheek

BELEID & ORGANISATIE	ENERGIE & VASTGOED	COMMUNICATIE	VOEDING
VERVOER	INKOPEN	DE ZORG-PROFESSIONAL	WATER, MEDICIJNRESTEN EN REINIGING
GRONDSTOFFEN & AFVAL	NATUUR & HEALING ENVIRONMENT	GEVAARLIJKE STOFFEN	WETGEVING & SUBSIDIES

- [Expertisecentrum Verduurzaming Zorg](#)

De Kennisbank van EVZ heeft een filtermogelijkheid, waardoor je gericht kan zoeken naar hulpmiddelen, onderzoek, materialen en voorbeelden van andere organisaties.

Link naar het waarom en hoe van een [Energiecampagne](#).

- [52 weken duurzaam](#)

MPZ milieuplatform zorgsector

Iedere week een nieuwe positieve uitdaging, variërend van het voorkomen van (allerlei vormen van) verspilling, het vergroenen van jouw leefomgeving, tot en met repareren, delen of ruilen van spullen.

- [Nederland Schoon](#)

Met allerlei materialen en acties om mensen bewust te maken over het schoonhouden van de leefomgeving.

- [Aan de slag met Afval](#)

Om kinderen bewust te maken van (zwerf)afval en recycling, maar deels ook geschikt voor doelgroepen in de zorg.

- [Iedereen Doet Wat](#)

Rijksoverheid

Praktische tips voor een duurzamer leven. Iedereen kan wat doen voor het klimaat. De overheid, bedrijven en jijzelf, iedereen doet wat. Dat kan iets groots zijn of juist klein. Goedkoop of duur. Iets doen voor het klimaat doe je op jouw manier. Open hier [Wat kan jij doen?](#)

- [Zet ook de knop om](#)

Door energie te besparen maak je jouw bedrijf of organisatie klaar voor de toekomst. Er zijn veel mogelijkheden om te besparen. Maar soms weet je niet waar je moet beginnen. Bekijk hier

- [Milieu Centraal - Ontdek wat jij kan doen](#)

Energie besparen, minder afval, bewust winkelen, duurzaam vervoer, huis en tuin, eten en drinken, klimaat en aarde, test en tools. Met onderaan een link naar '[voor professionals](#)' over ondersteuning door en samenwerking met Milieu Centraal en link naar '[voor journalisten](#)' met persberichten.

- [Zo Werkt Het](#)

ZO WERKT HET.

Zo Werkt Het helpt je graag op weg naar een fossielvrije toekomst. Veel materialen en voorbeelden van andere organisaties. Met link naar regionetwerk bij jou in de buurt voor gratis advies op maat: [klik hier](#).

- [Brabant Mobiliteitsnetwerk](#)

Binnen mobiliteit kun je met diverse maatregelen aan de slag, afhankelijk van je organisatiedoelstellingen. Speciaal item over gedrag en communicatie met zes slimme maatregelen om een duwtje in de goede richting naar duurzame mobiliteit te geven.

- [Nationale Klimaatweek](#)

Dit jaar is de Nationale Klimaatweek van 30 oktober t/m 5 november 2023. Een week die in het teken staat van kleine en grote initiatieven voor een beter klimaat. Van overheid tot bedrijfsleven en van burgers tot scholieren, iedereen kan bijdragen aan een duurzamer Nederland.

Bekijk hier de [aftermovie](#) van de Nationale Klimaatweek van 2022.

- [De Groene Agenda](#)

De Groene Agenda Het programma De Groene Agenda heeft diverse factsheets gemaakt over de positieve effecten van groen op bijvoorbeeld luchtkwaliteit, waterhuishouding, klimaat en temperatuur, biodiversiteit. In de 'soortentabel' is de positieve bijdrage van ruim 100 boomsoorten aan klimaat, waterhuishouding, luchtkwaliteit en biodiversiteit in de stad in beeld gebracht.
welke hulp je kan krijgen en vind handige besparingstips.

- [Zorg Voor Klimaat](#)

Netwerk van Nederlandse zorgprofessionals die zich inzetten voor samenwerking, bewustwording en aanzetten tot actie binnen duurzaamheid in de gezondheidszorg